

DIŞ TİCARET

DR. Caner Ekizcelerođlu

Ticaret

Üretilen mal ve hizmetlerin belirli bir ücret karşılığı son kullanıcılara ulaştırılmasını sağlayan alım satım faaliyetlerinin tümü olarak tanımlayabiliriz.

Dış Ticaret

BİR ÜLKENİN SINIRLARI DIŞINDA DİĞER ÜLKELERLE ULUSLARARASI TİCARET KURALLARINA GÖRE YAPILAN TİCARETTİR

- Dış ticaret; ürünlerin ve sermayenin ulusal sınırların dışına akışı ile ilgilidir.
- Dış ticaret; alım satım işlemlerinin teslimi açısından ithalat ve ihracat işlemlerinden oluşmaktadır.

Uluslararası İktisadi İşlemler

Bağımsız ülkeler veya devletler arasındaki mali işlemleri ve kapital hareketlerini de kapsayan iktisadi işlemler şeklinde tanımlanır.

Dış Ticaret veya uluslararası ticaret tanımı ise, sadece, bu gibi devletler arasındaki mal ve hizmet mübadelesini ifade eder.

Dış ticaret iç ticaretten ne şekilde ayrılmaktadır?

Ayrı bir dış ticaret teorisi mümkün müdür veya gerekli midir?

Dış Ticaret İç Ticaret Ayrımı

Klasik iktisatçılara göre üretim faktörlerinin uluslararası mobilitesinin olmayışı dış ticaretin ayırıcı niteliği olarak görülmektedir.

İkinci ayırıcı özellik, bağımsız para sistemlerinin varlığıdır. Para sistemlerindeki farklılıklar çoğu zaman siyasi sınırlarla uygunluk göstermektedir. Bağımsız ve farklı, para ve kredi politikalarının ortaya çıkması, böylece uluslararası sermaye hareketlerinin etkilenmesi büyük önem taşımaktadır.

Siyasi sınırların varlığı dış ticareti iç ticaretten ayırmaktadır. Siyasi sınırlar beraberinde, gümrük vergileri, kotalar, kambiyo denetimleri, dış ticaret tekelleri (idari himayecilik) gibi iç ticarete olmayan denetimleri ve düzenlemeleri beraberinde getirmektedir.

Dış Ticaret İ Ticaret Ayrımı

Dördüncü ayırım olarak coğrafi mesafelerin varlığı öne sürölmektedir. Bunun sonucu olarak ulaştırma maliyetlerindeki artışlar ayırıcı bir etken olarak kabul edilmektedir.

Dış Ticaret Teorisi

Dış ticaret teorisi iki temel ayrıma tabi tutulmuştur.

Moneter dış ticaret teorisi

Pür dış ticaret teorisi

Moneter teori ödemeler bilançosunun ayarlanma yöntemleri, kambiyo kurlarının ayarlanması gibi konuları incelemektedir.

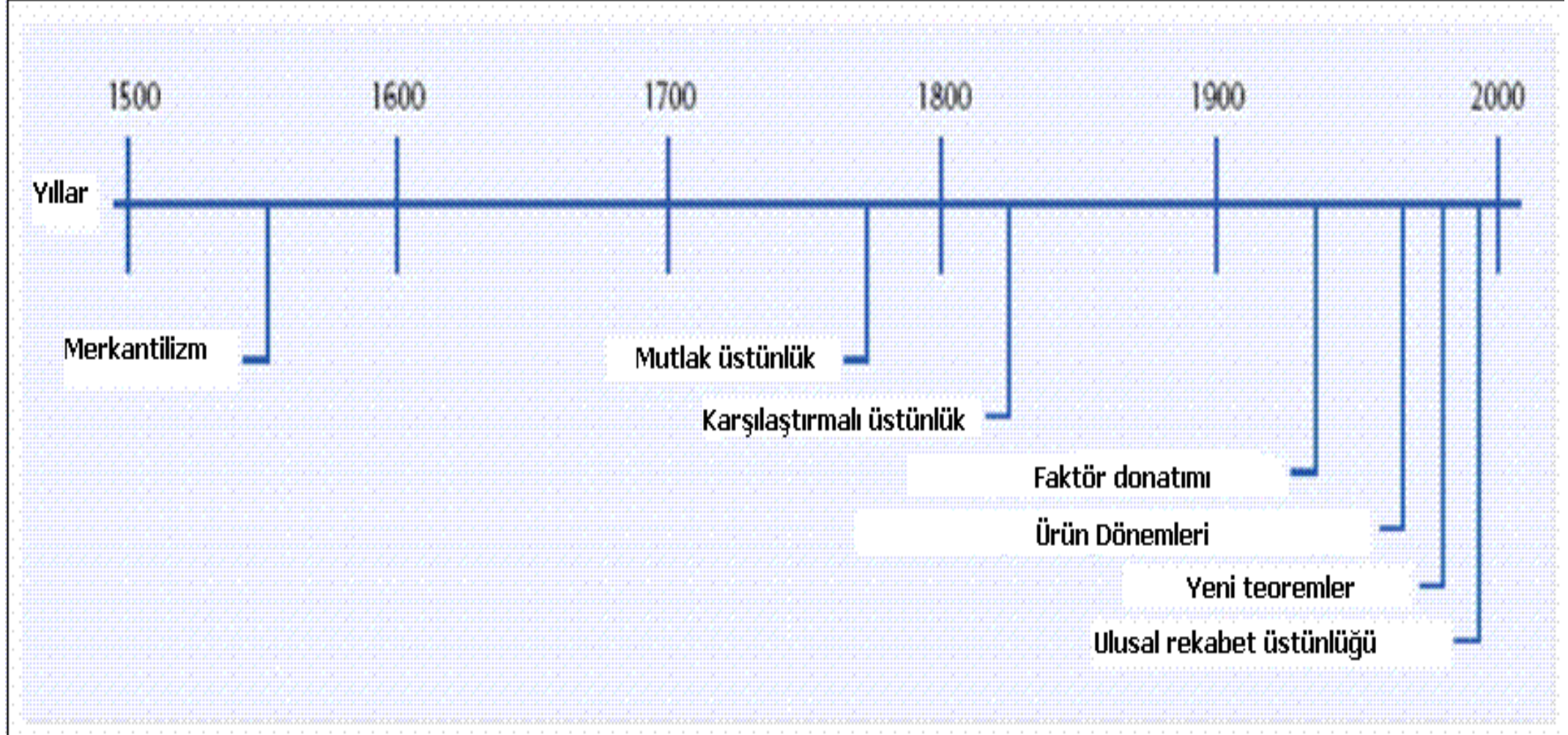
Pür teori ise parasal mekanizmadan soyutlanmış olarak 'reel' büyüklüklerin denge şartları ile ilgilenmektedir. Kıymet ve refah teorilerinin dış ticarete uygulanması ile ilgilidir.

Pür teori kendi içinde iki farklı yaklaşıma sahiptir;

Pozitif İktisat: Uluslararası ticaretin kompozisyonunun tayini, ticaretin faktör fiyatları ve dış ticaret hadleri üzerindeki etkileri bu alana konu teşkil eder.

Refah Ekonomisi: Ülkelerin reel gelirleri, toplam tatminleri veya faydalarının dış ticaret ile bağlantısını incelemektedir.

Dış Ticaret Teorisi

MERKANTİLİZM (1500-1750)

Merkantilist dönemden önce dünyada yaygın bir dış ticaretten söz etmek güçtür. Bu durumun tek istisnası uzak doğu ile Avrupa arasında yaşanan İPEK YOLU'dur

Merkantilist dönem feodalitenin yerine ulusal devletlerin kurulmakta olduğu bir dönemdir. Yeni oluşan ulus devletlerin resmi ekonomi doktrini merkantilizm olmuştur.

Merkantilizme göre dış ticaret politikasının temel amacı hazinenin altın stokunu artırmaktır.

Yoğun devlet müdahaleciliğine dayanan bir doktrindir.

MERKANTİLİZM

İhracatın artırılmasına birinci derecede önem verirler.

Mamul mal ithalinin kısıtlanmasını öngörür. Hammaddelerin ithali serbesttir.

Merkantilistler altın girişlerini artırmak için ticaret filosunun gelişmesine de büyük ağırlık verir.

MERKANTİLİZM

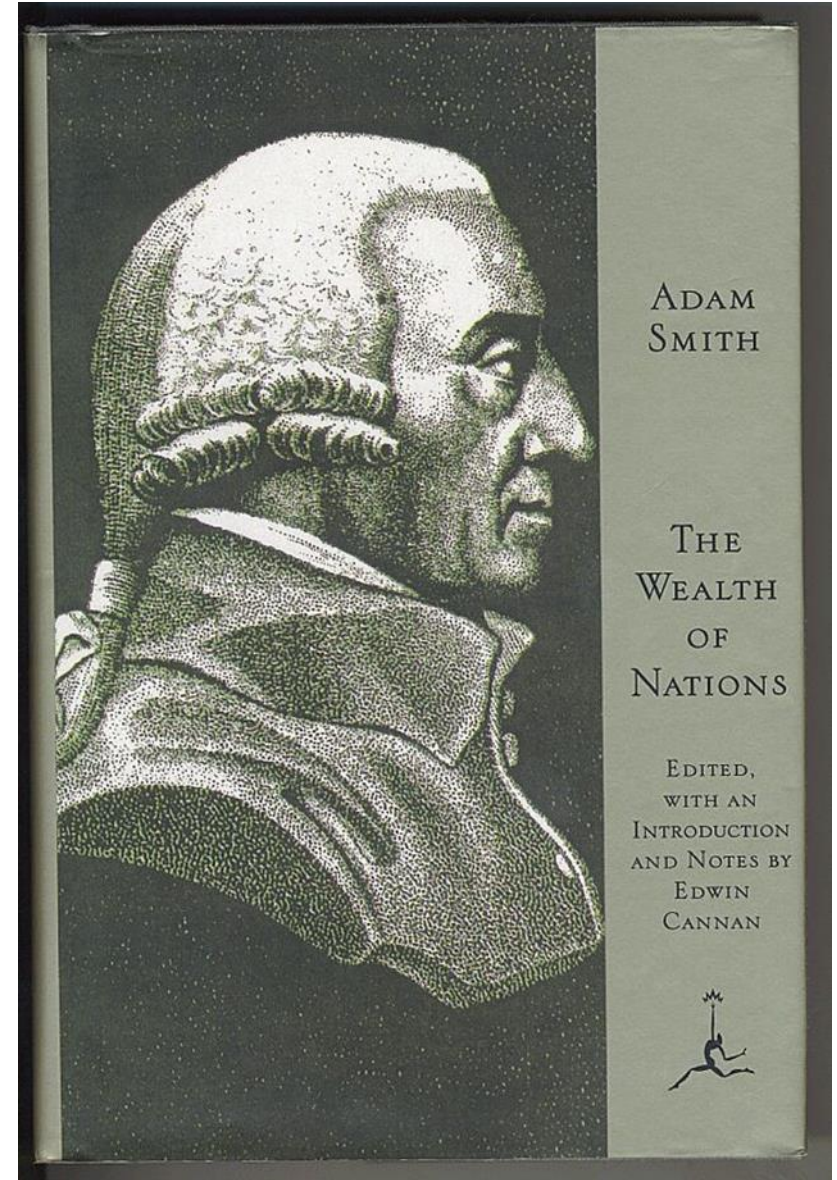
Merkantilist doktrine göre dünya serveti (altın veya gümüş stoku) sabittir. O nedenle dış ticaret yapan ülkelerin arasında daima bir çelişki vardır. Ticaretten bir taraf kârlı çıkarırken diğer taraf aynı ölçüde zarara uğrar

Sanayi devriminden sonra (kas gücünün yerine buhar gücünün kullanılması ile) Merkantilizmin yerine liberal görüşler geçmeye başladı.

Sanayi devrimi → Üretim “patlaması” → Yeni piyasa arayışları → Serbest ticaret veya ticarete liberalizm düşüncesinin yaygınlaşması

KLASİK LIBERALİZM

Adam Smith'in Ulusların Zenginliđi adlı kitabındaki görüşleri Klasik Liberalizm ya da Klasik İktisat Ekolünün temelini oluşturur.

KLASİK LİBERALİZM

Bütün bireyler ekonomik çıkarlarına göre hareket ederler. (homo economicus-ekonomik insan)

Devlet kişilerin bireysel girişim haklarını kısıtlamaz. (laissez faire, laissez passer – bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler)

Bireyler kendi çıkarları peşinde koşmakla aynı zamanda toplumsal çıkarlara da hizmet etmiş olurlar.

Ekonomik hayatta düzen sağlayan bir görünmez el (invisible hand) vardır.

KLASİK LİBERALİZM

Smith'e göre, toplam dünya serveti sabit değildir.

Dış ticaret, uluslararası uzmanlaşma ve işbölümü doğurarak dünya kaynaklarının verimliliğini artırır.

İki ülke bu şekilde daha yüksek üretim ve tüketim düzeylerine ulaşarak yaşam standartlarını artırırlar.

MERKANTİLİSTLER

MİLLİ SERVET = ALTIN + GÜMÜŞ

İHRACAT > İTHALAT

DÜNYA EKONOMİSİ STATİK

DÜNYA SERVETİ SABİT

EN İYİ POLİTİKA = İTHALATI KISIP, İHRACATI ARTIRMAK

SMİTH VE KLASİK İKTİSATÇILAR

TOPLAM DÜNYA SERVETİ SABİT DEĞİL VE SERBEST TİCARET ÜLKELERİN SERVETLERİNİ,
DOLAYISIYLA DÜNYA SERVETİNİ ARTIRIR.

UZMANLAŞMA + İŞBÖLÜMÜ

VERİMLİLİK

DÜNYA ÜRETİMİ

MUTLAK ÜSTÜNLÜK TEORİSİ (Theory of Absolute Advantages)

Teorinin Varsayımları

İki ülke, iki mal, her ikisi de üretiyor, mallar homojen.

Para yok, mal malla değiştiriliyor.

Fiyatlar reel (mal ya da faktör miktarı).

Mal, faktör piyasalarında tam rekabet.

Devlet müdahalesi yok (gümrük tarifesi, kota vb. kısıtlamalar yok)

İşgücü ülke içinde tam hareketli, ülkelerarası tam hareketsiz.

Ekonomi tam çalışma durumunda.

Taşıma giderleri sıfır

MUTLAK ÜSTÜNLÜK TEORİSİ

Emek-değer teorisi

Adam Smith ve David Ricardo'yu da kapsayacak biçimde Klasik Ekol'e bağlı iktisatçıların değer konusundaki görüşleri “emek-değer” teorisi (labor theory of value) olarak bilinir.

Bu yaklaşıma göre bir malın maliyeti (talep koşullarının bulunmaması durumunda o malın fiyatı) onun üretimi için harcanan emek miktarı ile ölçülür. Diğer yandan da emek, homojen (türdeş) bir üretim faktörü olarak kabul edilmiştir. Üretiminde göreceli olarak fazla emek kullanılan malın maliyeti daha yüksektir. Klasiklerin sadece emeği dikkate almasının nedeni; doğal kaynakların tanrı vergisi olduğu, sermayenin ise biriktirilmiş ve üretim aracı biçiminde somutlaştırılmış emekten meydana geldiğidir.

MUTLAK ÜSTÜNLÜK TEORİSİ

Teorinin temel yaklaşımı

Mutlak üstünlük teorisini ilk olarak ortaya atan ve serbest ticaretin uluslararası uzmanlaşmayı gerektirdiğini savunan ilk klasik iktisat düşünürü Adam Smith'dir.

Smith'e göre bir ülke, daha düşük maliyetlerle ürettiği mallarda uzmanlaşarak, bu malları ihraç etme yöntemiyle dış ticaret yapmalıdır.

Daha yüksek maliyetlerle ürettiği malları ise üretmek yerine, diğer ülkelerden ithal etmelidir.

MUTLAK ÜSTÜNLÜK TEORİSİ

Tek üretim faktörü olarak emeğin, maliyetlerde belirleyici olduğu öngörüsüne bağlı olarak, ABD ve Almanya için bir işçinin ürettiği mal miktarlarının aşağıdaki gibi olduğunu varsayalım.

Tablo 1.1 ABD ve Almanya İçin Bir İşgücünün A ve B Malı İçin Üretim Miktarları

	A Malı	B Malı
ABD	50 birim	30 birim
Almanya	20 birim	80 birim

MUTLAK ÜSTÜNLÜK TEORİSİ

ABD A malını, Almanya ise B malını daha ucuza üretmektedir. ABD A malında, Almanya ise B malında mutlak üstünlüğe sahiptir. Ülkeler mutlak üstünlüğe sahip oldukları mallarda uzmanlaşırlar ve doğal olarak bunları ihraç ederler. Bu durumda dış ticaretten sağlanan fayda şöyle olur. ABD tüm işgücü olanakları ile A malını üretir ve bir kısmını ihraç eder. Almanya da tüm olanakları ile B malını üretir ve bir kısmını ihraç eder. İhraç ettiği mal miktarına karşılık ise A malından ithal eder. ABD de aynı şekilde ihraç ettiği A malı miktarına karşılık B malını ithal eder

MUTLAK ÜSTÜNLÜK TEORİSİ

ABD ve Almanya'nın 10 işçisi olduğunu varsayalım. Her iki ülkede de beş işçi A malını beş işçide B malını üretiyor olsun. Ülkeler dış ticaret yapmaya başlar ise mutlak üstünlüğe sahip oldukları mallarda uzmanlaşarak, on işçisini de bu malın üretiminde kullanacaklardır.

Üretmedikleri malı ise diğer ülkeden ithal etme yoluna gideceklerdir. Dış ticaretin olabilmesi için, malların değişim oranının iki ülkedeki değişim oranlarının arasında bir değer olması gerekmektedir.

	<i>Dış Ticaretten Önce</i>	
	A Malı	B Malı
ABD	$50 \times 5 = 250$	$30 \times 5 = 150$
Almanya	$20 \times 5 = 100$	$80 \times 5 = 400$
Toplam	350	550

MUTLAK ÜSTÜNLÜK TEORİSİ

ABD'de A malının, B malına değişim oranı (50/30)

1,66 dır.

Almanya da ise bu oran (20/80) 0,25 biçimindedir.

Bu iki ülke dış ticaret yaparlar ise değişim oranlarının arasında yer alan bir değerde ticaret yapacaklardır.

Bu değişim oranı değerinin bir olduğunu varsayalım (0,25<1<1,66).

	<i>Dış Ticaretten Önce</i>	
	A Malı	B Malı
ABD	50 x 5 = 250	30 x 5 = 150
Almanya	20 x 5 = 100	80 x 5 = 400
Toplam	350	550

MUTLAK ÜSTÜNLÜK TEORİSİ

ABD on işçisini de A malı üretiminde kullanacak ve üretmediği B malını Almanya'dan ithal edecektir. Almanya da aynı şekilde on işçisini B malı üretiminde kullanarak, A malını ABD'den ithal edecektir.

Tablo 1.2 Mutlak Üstünlükler Teorisinde Ülkelerin Dış Ticaretten Sağladıkları Yararlar

	<i>Dış Ticaretten Önce</i>		<i>Ülkeler Dış Ticaret Yaptıktan Sonra</i>	
	A Malı	B Malı	A Malı	B Malı
ABD	$50 \times 5 = 250$	$30 \times 5 = 150$	$50 \times 10 = 500 - 200 = 300$ (200 ABD İhraç Ediyor)	(Almanya'dan İthal Edilir) 200
Almanya	$20 \times 5 = 100$	$80 \times 5 = 400$	(ABD'den İthal Edilir) 200	$80 \times 10 = 800 - 200 = 600$ (200 Almanya İhraç Eder)
Toplam	350	550	500	800
			ABD Üretiyor	Almanya Üretiyor

MUTLAK ÜSTÜNLÜK TEORİSİ

Tablo 1.2’de görüldüğü gibi her ülke her iki mal cinsinden sahip olduğu miktarları arttırmıştır. Toplamda üretilen mal miktarları da buna paralel olarak artmıştır. ABD B malı üretiminden tamamen vazgeçmiş ve B malı ihtiyacını ithalat yolu ile karşılamaya başlamıştır. Almanya da A malı üretiminden vazgeçmiş ve A malı ihtiyacını ithalat yolu ile karşılamıştır. Sonuç olarak her iki ülke de mutlak üstünlüğe sahip oldukları mallarda uzmanlaşmışlardır. Mutlak üstünlüğe sahip olmadıkları malları ise ithal etme yoluna gitmişlerdir.

Tablo 1.2 Mutlak Üstünlükler Teorisinde Ülkelerin Dış Ticaretten Sağladıkları Yararlar

	<i>Dış Ticaretten Önce</i>		<i>Ülkeler Dış Ticaret Yaptıktan Sonra</i>	
	A Malı	B Malı	A Malı	B Malı
ABD	$50 \times 5 = 250$	$30 \times 5 = 150$	$50 \times 10 = 500 - 200 = 300$ (200 ABD İhraç Ediyor)	(Almanya’dan İthal Edilir) 200
Almanya	$20 \times 5 = 100$	$80 \times 5 = 400$	(ABD’den İthal Edilir) 200	$80 \times 10 = 800 - 200 = 600$ (200 Almanya İhraç Eder)
Toplam	350	550	500	800
			ABD Üretiyor	Almanya Üretiyor